

Suomen Naisten Kansallisliiton naisedustuskomitean julkaisu

NAISET ja KUNNALLISVAALIT

Käytännöllisiä ohjeita vaaleja valmisteleville naisille

Puolueettomalta kannalta esittänyt
HELLE KANNILA

Helsingissä 1939.

S I S Ä L L Y S.

Tämän kirjasen tarkoituksesta	siv. 3
1. Miten vaalin tulos kunnallisvaaleissa määräytyy	4
2. Eri menettelytapoja naisten vaalitoiminnassa	10
3. Valitsijayhdistyksen perustaminen ja ehdokaslistan laatiminen	19
4. Äänestäjiin kohdistuva agitatio	24
5. Äänestys	26
6. Kunnalliset lautakunnat ja muut luottamustoimet	28
Lomakemalleja	30

TÄMÄN KIRJASEN TARKOITUKSESTA.

Suomen Naisten Kansallisliiton naisedustuskomitea on suunnitellensa toimintaa syksyn 1939 kunnallisvaaleja varten pitänyt tarpeellisenä toimittaa julkisuuteen ohjekirjasen, joka koskee itse vaalitekniikkaa. On näet havaittu, että monesti on syynä naisten heikkoon ja haluttomaan esiintymiseen vaalivalituksissa ollut syynä perehtymättömyys niihin liittyviin käytännöllisiin tehtäviin, sekä että virheitäkin tehdään tietämättömyydestä. Tässä kirjasessa ei siis ole tarkoituksena selvittää sitä, mistä syystä pidetään suotavana, että naisia tulee entistä enemmän valituksi kunnanvaltuustoihin ja muihinkin kunnallisiin luottamustoimiin, mikä taas edellyttää aktiivista vaalitoimintaa. Sanottakoon vain lyhyesti, ettei ole kysymyksessä itseks taistelu vallan saavuttamiseksi, vaan pidetään jo asioiden kyllin monipuolisen käsittelyn vuoksi välttämättömänä, että myös naisten erityinen asiantuntemus ja ajatustapa pääsevät vaikuttamaan ratkaisuihin. Ja koska emme vielä ole päässeet sille kannalle, että niin miehet kuin naisetkin vaaleissa kannataisivat vain päteviä henkilöitä sukupuolesta välittämättä, vaan suurin osa miehistä ja enemmistö naisistakin kannattaa yksinomaan miehiä, ellei järjestetä erityistä toimintaa naisten valitsemisen hyväksi, tähän täytyy vielä ryhtyä. Toivottavasti olot nopeasti kehittyvät sellaisiksi, että se tulee tarpeettomaksi.

Tämä kirjanen ei pyri olemaan täydellinen kunnallisvaali-asian opas. Siinä on vain koetettu yleistajuisesti selvittää niitä kysymyksiä, jotka suorastaan joutuvat vaaleja valmistelevien naisten ratkaistaviksi. Äänten laskeminen, vaalin tuloksen määrittäminen, ei oikeastaan kuulu vaalivalmistuksiin. Mutta koska on välttämätöntä tietää, miten lopputulos määräytyy, jotta tarkoituksenmukaisimmin voidaan valmistelut lista-asetteluineen suorittaa, sisältyy oppaaseen aluksi esimerkein valaistu esitys siitäkin.

Kehoitamme niitä, jotka haluavat näihin asioihin perusteellisemmin perehtyä, tutustumaan seuraavassa lueteltuihin kirjoi-

hin. Asianomaiset lait, erittäinkin Kunnallinen vaalilaki, olisi jokaisen vaalivalmisteluihin osallistuvan paras hankkia käytettäväkseen, sillä tähän ei ole lainpykälää sellaisinaan jäljennetty. Kunnallista vaalilakia on moneen kertaan muutettu sitten kuin se nykyisessä muodossaan v. 1917 säädettiin. Seuraavaan julkaisuun sisältyvät kaikki nykyään voimassaolevat säädökset (siis on otettu huomioon myös v. 1937 tehdyt muutokset): *Pieni lakisarja n:o 32. Maalaiskuntain kunnallis- ja verolait. Painos vuodelta 1939.* (Valtioneuvoston julkaisuvarasto. Hinta 10 mk.) On huomattava, että tähän sisältyvä kunnallinen vaalilaki on sama kaupungeissakin. Sitäpaitsi on kunnallisvaaleja koskevia asioita Maalaiskuntain kunnallislaisissa (§§ 6—11), joka sisältyy samaan vihkoon, sekä Kaupunkien kunnallislaisissa (§§ 7—12), jonka kaikkine muutoksineen saa järempänä mainitusta Itkosen teoksesta Kunnallislait. Kaikki edellämainitut säädökset sisältyvät selityksin varustettuina teokseen *Urho Kekkonen: Kunnallisvaaleja koskeva lainsäädäntö selitettynä*, 3. p. 1939. (K. J. Gummerus Oy, Hinta 32 mk.) Lyhyemmin ovat samat lainmääräykset selitetyt teoksessa *Rieti Ilkonen: Kunnallislait selitettynä*, 4. p. 1935. (Werner Söderström Oy, Hinta 40 mk.) Siihen on ilmestynyt lisäys v. 1937, mutta tähän eivät sinä vuonna tehdyt muutokset vaalilakiin vielä ole ehtineet. Nämä asiat on myös selostettu teoksessa *Rieti Ilkonen: Kunnallismiehen käsi-kirja*. (Werner Söderström Oy, Hinta 65 mk.), jonka v. 1939 ilmestynyt 2. painos on ajan tasalla. — Edelläolevia teoksia on käytetty apuna tätä kirjasta laadittaessa.

1. MITEN VAALIN TULOS KUNNALLISVAALEISSA MÄÄRÄYTYY.

Meillä ovat kunnallisvaalit kuten valtiollisetkin vaalit suhteelliset. Se merkitsee sitä, että vähemmistötkin, jos ovat riittävän suuret, saavat edustajansa valituksi kunnanvaltuustoihin, koska puolueet tai muut ryhmät saavat valtuutettuja suunnilleen samassa suhteessa kuin niiden listoille on ääniä annettu. Jos käytettäisiin enemmistövaaliin perustuvaa järjestelmää, niin joko suurin puolue miehittäisi yksin kaikki paikat taikka sitten jaettaisiin kunta alueisiin, josta kustakin valittaisiin vain yksi, eniten ääniä saanut ehdokas. Mutta nyt, kun käytetään suhteellista vaalitapaa, on koko kunta yhtenä vaalipiirinä ja eri-

tyistä menettelytapaa käyttäen jaetaan valtuustopaikat vaaleissa ääniä saaneiden eri ryhmien kesken. Suhteellistakin vaalitapaa voi sovelluttaa eri tavoin. Kunnallisen vaalilakimme mukainen tapa laskea vaalien tulos on pääasiassa sama kuin mitä meillä käytetään valtiollisissa vaaleissa. Ehdokaslistan (tai vaaliliiton) kaikki ehdokkaat eivät saa koko sen keräämää äänimäärää lukea hyväkseen, vaan tämän saa ainoastaan ensimmäinen heistä, kun toinen saa puolet, kolmas kolmannen osan j.n.e. Joitakin eroavaisuuksia valtiollisten ja kunnallisten vaalien järjestelmässä kuitenkin on.

Ennenkuin selitetään tarkemmin, miten vaalien tulos äänten perusteella määrätään, on muistutettava mieliin, mitä eräät laissa käytetyt nimitykset merkitsevät. *Valitsijayhdistys* on se henkilöryhmä, joka tekee aloitteen yhden *ehdokaslistan* ottamiseksi yhteiseen *vaalilippuun*. Useat valitsijayhdistykset voivat tehdä *vaaliliiton*, jolloin samaan suurempaan ryhmään kuuluu yhtä monta ehdokaslistaa kuin valitsijayhdistyksiä liittoon yhtyy. *Ääniryhmäksi* nimitetään vaalilaissa saman ehdokaslistan puolesta annettuja vaalilippuja. *Yhdistetyn ääniryhmän* muodostavat samaan vaaliliittoon kuuluvien ehdokaslistojen hyväksi annetut vaaliliput.

Ellei ole tarjottu vaalilippuun muuta kuin yksi ainoa ehdokaslista, ei vaalitoimitusta ollenkaan järjestetä. Kyseessäolevan listan katsotaan saaneen valitsijain yksimielisen kannatuksen ja keskuslautakunta julistaa niin monen ehdokkaan listalta sen alusta lukien tulleen valituksi, kuin kunnassa valtuutettuja on valittava. Tällaista kyllä on joissakin kunnissa sattunut, v. 1936 yhteensä 23:ssa.

Mutta tavallisesti esitetään kuitenkin useampia listoja toistensa kanssa kilpailemaan ja todellinen äänestystilaisuus pannaan toimeen. Tällöinkin voi olla kaksi eri tapausta: on esitetty vain yksinäiseksi jääviä listoja taikka tehty myös yksi tai useampia vaaliliittoja. Kummassakin tapauksessa lasketaan vaalilipuista aluksi, montako ääntä kukin lista erikseen sekä myös vaaliliitossa olevat listat yhteisesti ovat saaneet. Vaalin tulos määrätään sitten seuraavalla tavalla.

Eri ääniryhmien äänimäärät kirjoitetaan näkyviin. Ellei ole muuta kuin yksinäisiä listoja, seuraava laskutoimitus kohta ratkaisee sen, montako ehdokasta jokaiselta listalta tulee valituksi. Mutta jos joukossa on vaaliliitto tai vaaliliittoja, otetaan tässä *laskennan ensimmäisessä vaiheessa* huomioon siitä tai niistä aluksi vain vaaliliiton yhteinen äänimäärä, yhdistetyn ääniryhmän äänimäärä, ja saadaan sen tuloksena selville, montako ehdokasta vaaliliitosta tai vaaliliitoista sekä yksinäisinä olevilta lis-

toilta tulee valituksi. Erikseen on sitten samaa menettelytapaa käyttäen laskettava, montako ehdokasta tulee valituksi vaaliliiton kultakin listalta. Kun äänimäärät ovat merkityt paperille, jaetaan niistä kukin ensin yhdellä, sitten kahdella, kolmella j.n.e. tarpeen mukaan (sen mukaan, kuinka monen ehdokkaan arvelaan voivan tulla valituksi), enintään ääniryhmän ehdokkaiden luvulla. Näin saadut osamäärät kirjoitetaan sitten perätysten sarjaan suuruutensa mukaan, suurimmasta alkaen, ja kunkin osamäärän kohdalle merkitään, minkä yhdistetyn tai yksinäisenä olevan ääniryhmän osamääriin se kuuluu. Tämän osamäärä-sarjan alusta erotetaan niin monta lukua, kuin vaalissa on valtuutettuja valittava. Kukin ääniryhmä saa täyttää niin monta paikkaa, kuin sen osamääriä on tullut erotetuksi.

Esimerkki selvittää asian parhaiten. Oheen on kuvattu vaalilippu, jossa on keskenään kilpalemassa vaaliliitto A, joka käsittää 4 eri ehdokaslistaa: 2, 3, 4 ja 5, sekä yksinäisenä oleva ehdokaslista 1. Kunkin listan (ja vaaliliiton) saamat äänimäärät on oheen merkitty. Kunnassa valitaan 13 valtuutettua.

Nyt jaetaan yhdistetyn ääniryhmän sekä yksinäisenä olevan ääniryhmän äänimäärät osamääriin:

<i>Vaaliliitto A</i>	<i>Lista 1</i>
500 : 1 = 500	240 : 1 = 240
: 2 = 250	: 2 = 120
: 3 = 166 $\frac{2}{3}$	: 3 = 80
: 4 = 125	: 4 = 60
: 5 = 100	: 5 = 48
: 6 = 83 $\frac{1}{3}$	: 6 = 40
: 7 = 71 $\frac{3}{7}$	
: 8 = 62 $\frac{1}{2}$	
: 9 = 55 $\frac{5}{9}$	
: 10 = 50	
: 11 = 45 $\frac{5}{11}$	

Kun nämä osamäärät järjestetään suuruusjärjestyksessä sarjaan, syntyy siitä seuraava:

	ääniryhmästä A
500	A
250	1
240	A
166 $\frac{2}{3}$	A
125	1
120	A
100	1
83 $\frac{1}{3}$	A
80	1
71 $\frac{3}{7}$	A
62 $\frac{1}{2}$	A
60	1
55 $\frac{5}{9}$	A
	Yht. 13.
50	A
48	1

Vaalilippu Esimerkkilän kunnan kunnanvaltuutettujen
vaaleissa joulukuun 4 päivänä 1939.

Vaaliliitto A. (Ääniä 500.)

2. (Ääniä 300.)

Orava, Niilo, maanviljelijä
Kettu, Matti, asioitsija
Susi, Mikko, opettaja
Karhu, Antti, maanviljelijä
Ilves, Kalle, puutarhuri
Näätä, Pekka, pienviljelijä
Lohi, Liisa, emäntä
Hilleri, Uuno, opettaja
Majava, Aino, emäntä

3. (Ääniä 110.)

Ratas, Veli, maanviljelijä
Varis, Aatos, seppä
Pääsky, Heikki, kalastaja
Peippo, Eemil, pienviljelijä
Tiainen, Aulis, nuohooja
Kyyhky, Vieno, kättilö

4. (Ääniä 50.)

Lohi, Liisa, emäntä
Kiiski, Kerttu, opettaja
Hauki, Hilja, ompelija
Ahven, Anna, emäntä
Siika, Saima, pientilallinen

5. (Ääniä 40.)

Saukko, Vilho, kauppias
Hylje, Risto, kaupanhoitaja
Valas, Armas, kauppias

1. (Ääniä 240.)

Koivu, Simo, työmies
Kuusi, Juho, pientilallinen
Pihlaja, Erkki, suutari
Mänty, Marja, työmiehen
vaimo
Tuomi, Olli, opettaja
Kataja, Tauno, työmies
Leppä, Lahja, emännöitsijä
Paju, Pentti, puuseppä
Vaahtera, Ilpo, työmies.

Siis tuli valituksi 9 valtuutettua yhdistetystä ääniryhmästä A ja 4 valtuutettua yksinäisenä olevasta ääniryhmästä, listalta 1.

Kun vaalilipussa on ollut sekä yhdistettyjä että yksinäisiä ääniryhmiä, on sitten erikseen laskettava, miten monta ehdokasta kultakin vaaliliiton listalta tulee valituksi. Tämä *laskennan toinen vaihe* tapahtuu aivan samalla tavalla osamääriin jakaen kuin ensimmäisessä laskutoimituksessa, nyt ovat vain jaettavana vaaliliiton eri listojen saamat äänimäärät. Kun osamääräsarjasta on saatu selville kultakin listalta valittu ehdokasluku, erotetaan viimeksi listoilta alusta alkaen niin monta ehdokkaan nimeä, kuin kyseessäolevilta listoilta valtuutettuja on tullut valituksi. Jos sama nimi tulee vastaan useammalla listalla, otetaan huomioon se lista, jolla se järjestykseen nähden varhemmin ilmaantuu, ja toisella listalla sivuutetaan tämän ehdokkaan nimi ja mennään eteenpäin. Näin on saatu selville valtuustoon valitut henkilöt.

Esimerkissämme yksinkertaisena oleva ääniryhmä, lista 1, sai ensimmäisen laskutoimituksen mukaan 4 paikkaa. Valituiksi ovat siis siltä tulleet neljä ensimmäisenä mainittua ehdokasta eli

Simo Koivu

Erkki Pihlaja

Juho Kuusi

Marja Mänty.

Vaaliliitossa A saivat eri listat kukin oman äänimääränsä, joka siis nyt on jaettava yhdellä, kahdella, kolmella j.n.e., jotta saadaan ne osamäärät, joiden mukaan vaaliliiton yhteiset 9 paikkaa jakautuvat eri listojen ehdokkaiden kesken. Näin:

<i>Lista 2.</i>	<i>Lista 3.</i>	<i>Lista 4.</i>	<i>Lista 5.</i>
300 : 1 = 300	110 : 1 = 110	50 : 1 = 50	40 : 1 = 40
: 2 = 150	: 2 = 55	: 2 = 25	: 2 = 20
: 3 = 100	: 3 = 36 2/3	: 3 = 16 2/3	
: 4 = 75	: 4 = 27 1/2		
: 5 = 60			
: 6 = 50			
: 7 = 42 6/7			
: 8 = 37 1/2			

Osamäärien sarja on seuraava:

300	.....	listalta 2
150	.....	„ 2
110	.....	„ 3
100	.....	„ 2

75	„	2
60	„	2
55	„	3
50	„	2
50	„	4
Yht. 9.		
42 6/7	„	2
40	„	5

Valituksi tuli siis 6 ehdokasta listalta 2, 2 ehdokasta listalta 3 ja yksi ehdokas listalta 4. Kun kunkin listan alusta erotetaan vastaavasti ehdokkaita, saadaan tulokseksi, että seuraavat ehdokkaat ovat tulleet valituiksi vaaliliitosta A

listalta 2: Niilo Orava
Matti Kettu
Mikko Susi
Antti Karhu
Kalle Ilves
Pekka Näätä

listalta 3: Veli Rastas
Aatos Varis
listalta 4: Liisa Lohi

Viimeiseksi, *laskennan kolmantena vaiheena*, määrätään valittujen valtuutettujen varajäsenet. Näiksi valitaan kustakin yksinkertaisesta ääniryhmästä yhtä monta ehdokasta, kuin sen puolesta on valittu valtuutettuja, kuitenkin vähintään kaksi, ja se tapahtuu erottamalla kultakin listalta eteenpäin niin monta nimeä, kuin ääniryhmä saa valita varajäseniä. Ellei ehdokkaita listalla tähän riitä, määrätään yhdistetylle ääniryhmälle yhteisiä varajäseniä jatkamalla aikaisemmin alettua osamääriin jakamista.

Esimerkissämme tulevat näin valtuutettujen varajäseniksi (tässä tarkemmin laskutoimituksia selittämättä)

listalta 1 valittujen: Olli Tuomi
Tauno Kataja
Lahja Leppä
Pentti Paju

listalta 2 valittujen: Uno Hilleri
Aino Majava

listalta 3 valittujen: Heikki Pääsky
Eemil Peippo

listalta 4 valitun: Kerttu Kiiski
Hilja Hauki

kaikkien vaaliliitosta A valittujen:
Vilho Saukko
Aulis Tiainen
Vieno Kyyhky
Anna Ahven

Vaalilaissa on edellä esitettyjen lisäksi useita tarkempia määräyksiä erilaisia tapauksia varten. Kun tämä opas ei kuitenkaan ole tarkoitettu ohjeeksi vaalituloksien virallisille määräjille eikä yksityiskohtaisilla säännöksillä ole erityisempää merkitystä vaaleja valmisteltaessa, jätetään ne tässä syrjään ja viitataan vain Kunnallisen vaalilain pykäliin 28—38 sekä oppaan alussa mainittuihin selitysteoksiin. Seuraavassa esityksessä vedotaan edelläolevaan selvitykseen esimerkkeineen esitettäessä, mitä jo vaalitoimintaa suunniteltaessa ja listoja laadittaessa on otettava vaalituloksen laskemistavan johdosta huomioon.

2. ERI MENETTELYTAPOJA NAISTEN VAALITOIMINNASSA.

Kenen seurassa vaaliin? Kun muutamat naiset ovat päättäneet ryhtyä erityisiin toimipiteisiin sitä varten, että kunnan valtuustoon tulisi valituksi myös naisia — tai entistä enemmän naisia — on ennen mitään muuta tehtävä päätös siitä, mennäänkö jonkin muun ryhmän seurassa vaaliin. Tässä tarjoutuu näet usein eri mahdollisuuksia ja lopputulokseen vaikuttaa suuresti se, onko tämä ensimmäinen ratkaisu tehty tavalla, joka juuri sillä paikkakunnalla on sopivin. Mitään patenttijärjestelmää ei voi suositella, vaan joka kunnassa on otettava juuri sen olot huomioon ja sen mukaan toimittava.

Eri menettelytavat. Mahdollisten menettelytapojen päämuodot ovat seuraavat:

- 1) Ehdokkaiden sijoittaminen tyydyttävälle paikoille jonkin puolueen tai ryhmän yhteiselle, muutenkin laadittavalle listalle.
- 2) Eri naislistan laatiminen ja sen yhdistäminen johonkin vaaliliittoon.
- 3) Eri naislistan laatiminen aivan irralliseksi.

Mikä menettelytapa valittava? Kun ryhdytään pohtimaan sitä, mikä menettelytapa näistä on valittava, täytyy ensin pitää omien joukkojen katselmus. Ennen muuta on tällöin asiallisesti tutkittava, mitä aloitteentekijöiden sekä toivossa olevien kannattajien puoluekanta vaikuttaa asiaan.

Jos aloitteentekijät kuuluvat samaan puolueeseen ja haluavat vaaleissa käyttää vaikutusvaltaansa ei vain omien naisehdokkaiden vaan myös tämän puolueen hyväksi, on selvää, että valitaan joko vaihtoehto n:o 1 tai vaihtoehto n:o 2. Muu tuskin tulee kysymyksenäkään silloin, kun aloitteentekijänä on jonkin puolueen naisjärjestö tai muuten on määrätyn puolueen naisten nimissä kokoonnuttu asiasta neuvottelemaan. Valinta

vaihtoehto n:o 1:n ja vaihtoehto n:o 2:n välillä riippuu sitten lähinnä käytännöllisistä seikoista, siitä, saavatko naiset ehdokkaansa yhteisellä listalla tyydyttävälle paikoille sekä käyttäkö puolue muuten omassa vaaliliitossaan monia listoja. Kun puolue on yhtynyt vaaliliittoon, jossa on useita puolueita edustettuna — tavallinen tällainen on n.s. porvarillinen vaaliliitto —, tulee ratkaisu riippumaan paljon siitä, millaiseksi tuo vaaliliitto muodostuu. Jos kullakin puolueella siinä on vain yksi lista ja kyseessäoleva naisryhmä kuuluu nimenomaan yhteen puolueeseen, niin voimien kokoomisen kannalta sen olisi omat ehdokkaansa järjestettävä yhteiselle listalle. Jos eri puolueilla on vaaliliitossa useita listoja, myös näiden puolueiden naisilla voi olla kullakin oma listansa.

Jos aloitteentekijät kuuluvat eri puolueisiin, tulee kysymykseen yhteistoiminta yli puoluerajojen käyttäen joko menettelytapaa n:o 2 taikka n:o 3. Tällöinkin on kuitenkin ensin todettava, kuuluvatko aloitteentekijät todellakin kaikkiin niihin puolueisiin, jotka vaaleissa esiintyvät. Jos näin on asianlaita, ei muu menettelytapa sovi kuin n:o 3. Mutta tämä tapaus lienee erittäin harvinainen, sillä meidän oloissamme juopa n.s. porvarillisten ja sosialidemokraattien välillä kunnallisessakin elämässä on niin suuri, että varmaan tarvittaisiin erityisiä seikkoja, ennenkuin naisetkaan yhtyisivät toimimaan ulkopuolella molempien näiden ryhmitysten ikäänkuin omana kolmantena ryhmänä. Sen sijaan eri porvarillisiin puolueihin kuuluvat naiset juuri kunnallisissa vaaleissa voivat ryhtyä yhteistoimintaan verraten helposti, ja jos se käy päinsä noudattamalla menettelytapaa n:o 1, ei kellään ole sitä vastaan mitään sanomista, eikä se myöskään menettelytapaa n:o 2 noudattaen herättäne edes miesten keskuudessa suurta vastarintaa. Mutta tässä ei menettelytavan valinta ole vapaa, vaan se riippuu siitä, kuinka vaalit muilta osiltaan järjestyvät. Jos on tarkoituksena tehdä vain kaksi listaa, porvarillinen ja sosialidemokraattinen, niin sekä porvarillisilla että sosiaalidemokraattisilla naisilla on valintamahdollisuus menettelytavan n:o 1 ja n:o 2 välillä. Naisehdokkaat voidaan kummassakin ryhmässä erikseen sijoittaa suunnitellulle yhteiselle listalle taikka laatia uusi naisten lista vaaliliittoon asianomaisen »päälistan» kanssa. Jos porvarilliset puolueet tekevät vaaliliiton, naiset joko voivat toimia kukin omassa puolueessaan, kuten edellä jo mainittiin, taikka myös esiintyä yhteisellä listalla vaaliliiton sisäpuolella. Mutta mahdollisuutta menettelytavan n:o 1 mukaan sijoittaa kaikki porvarillisten naisten yhteiset ehdokkaat yhden puolueen listalle ei tällöin tietysti ole, muuten tätä puo-

luetta suosittaisiin muiden edellä. Jos taas porvarilliset puolueet eivät tee keskenään vaaliliittoa, ei myöskään porvarillisten naisten yhteisellä esiintymisellä ole juuri mahdollisuuksia, sillä sitä edustava lista ei voisi yhtyä mihinkään vaaliliittoon, vaan sen täytyisi menettelytavan n:o 3 mukaisesti jäädä irralliseksi ryhmäksi, mikä on monessa suhteessa epäedullista.

Jos koko kunnassa suunnitellaan vain yksi lista, jotta ei vaalia tarvitsisi lainkaan toimittaa, on tietysti menettelytapa n:o 1 ainoa mahdollinen.

Edelläoleva selitys voi ensi lukemalla tuntua monimutkaiselta, mutta kun ratkaisu aina kerrallaan tehdään vain yhdessä kunnassa, jonka olosuhteet tunnetaan, asia käytännössä selvinnee varsin helposti. Se on aina hanketta valmisteltaessa otettava huomioon, ettei inhimillisesti katsoen kuitenkaan koskaan saatane kaikkea naisia samaan juoneen. Siitä, että toiset pitävät parhaimpana kannattaa kerrassaan miesehdokkaista taikka toimia kiinteämmin puolueidensa sisäpuolella kuin ehkä erityisesti naisten puolesta toimiva ryhmä pitää kyseessäolevassa tapauksessa parhaimpana, ei ole syytä pelästyä. Pienemmälläkin joukolla voidaan saada tuloksia, se on monta kertaa todettu kunnallisvaaleissa, missä tulokseen riittävät paljon pienemmät äänestäjämäärät kuin valtiollisissa vaaleissa. On laskettu, että yksityisen henkilön ääni kunnallisvaaleissa painaa noin 55 kertaa enemmän kuin valtiollisissa. Niissä täytyy tavallisesti ainakin 1,000 henkilön äänestää samaa ehdokasta, ennenkuin tällä on toiveita läpimenosta, mutta kunnallisvaaleissa pienissä oloissa riittää usein alle 100 ääntä listan ensimmäisen ehdokkaan valituksi tulemiseen. Se seikka, että kunnallisissa vaaleissa sangen usein esiinnyttään ilman tarkkaa erottelemista puolueittain, tekee myös naisten yhteisesiintymiset toisella tavalla mahdollisiksi kuin valtiollisissa vaaleissa.

Seuraavassa käsitellään erikseen niitä käytännöllisiä toimenpiteitä, jotka liittyvät eri menettelytapoihin. Kun on tehtävä vaali niiden välillä, voi noiden toimenpiteiden laatu muuten myös vaikuttaa ratkaisuun. Toisaalla ryhdytään esim. mieluummin yhteen ainoaan kovaan taisteluun yhteisen listan järjestämiskokouksessa kuin oman listan edellyttämään pitkäaikaiseen itseenäiseen hommaan sekä suurempaan agitatioon, toisaalla päinvastoin, kun on mahdollisuus valita näiden menettelytapojen välillä.

1) Ehdokkaiden sijoittaminen tyydyttävälle paikoille jonkin ryhmän yhteiselle listalle.

Kuten edellä on mainittu, tämä menettelytapa saattaa tulla kysymykseen silloin, kun hankkeen takana olevat naiset kan-

nattavat jotakuta puoluetta tai puolueiden yhtymää, ja tällä puolueella tai puolueiden yhtymällä on tarkoituksena esiintyä vaaleissa vain yhdellä listalla, mikä pienissä oloissa on tavallisempaa kuin suuremmissa.

Ennenkuin lopullisesti päätetään, kannatetaanko yhteistä listaa vai laaditaanko oma lista vaaliliittoon, on oltava yksimielisiä siitä, millaisia paikkoja yhteisellä listalla naisehdokkaille olisi välttämätön saada. Kuten edellisessä luvussa olevasta vaalituloksen laskentaa esittelevästä selvityksestä kävi ilmi, on näet ehdokkaan paikalla listalla mitä tärkein merkitys hänen valituksi tulemiselleen. Jos vähänkin oikein osaa ennustaa ryhmän yhteisen kannatuksen muiden ryhmien kannatukseen verrattuna, voi joltisellakin varmuudella sanoa jo ennen vaaleja, jos ryhmällä on vain yksi lista, ketkä henkilöt siltä tulevat valituiksi. Joku listan keskellä oleva ehdokas ehkä on epävarma, mutta alkupäästä tulee varmasti valituksi niin monta ehdokasta kuin ryhmä kaikkiaan saa paikkoja ja loppupäässä olevilla ei ole toivoo muuta kuin ehkä varajäseniksi.

**Ehdokkaiden
palkat
listalla.**

Katselkaamme tällä silmällä edellisessä luvussa esitettyä Esimerkkillän kunnan vaalia.

Vaalilipussa on naisia yhteensä neljällä eri listalla. Naisehdokkaita on listalla 1 kaksi, 4. ja 7. sijalla, listalla 2 myös kaksi, 7. ja 9. sijalla, listalla 3 on yksi 6. sijalla ja lista 4 käsittää vain naisehdokkaita. Listoja 1, 2 ja 3 järjestettäessä on siis joko naisten toimesta tai ilman naisten myötävaikutusta järjestetty asia noudattaen vaihtoehtoa n:o 1. Onko tämä ollut viisasta?

Yksinäisenä olevalta listalta 1 tuli Marja Mänty valituksi ja siis järjestely naisten kannalta hänen kohdallaan onnistui. Toisen naisehdokkaan läpiviemiseen eivät ehkä voimat olisi kuitenkaan riittäneet, ja listan äänestäjät todennäköisesti joka tapauksessa halusivat vaikuttaa juuri listan 1 takana olevan koko ryhmän menestykseen. Mutta listalta valittiin 4 valtuutettua ja Marja Mänty viimeisenä. Hänen valituksi tulemisensa oli siis jossakin määrin epävarma. Nyt yritys onnistui, mutta taatumpaa olisi ollut saada hänet alusta alkaen ainakin kolmannelle sijalle. Lahja Lepän valituksi tulemisesta ei ollut toivoo, mutta hänen asettamisensa ehdokkaaksi teki sen, että hänet valittiin varajäseniksi. Jos naisilla olisi ollut oma lista, kukaties hänkin olisi tullut valituksi. Listalla 2 oli naisehdokas Liisa Lohi 7. sijalla. Se ei ollut vallan huono, sillä kuudes ehdokas hänen edeltään valittiin vielä, ja jos ryhmä olisi saanut jonkin verran ääniä lisää, hänkin olisi tullut tältä listalta valituksi. Mutta paikka oli alusta alkaen epävarma eikä siihen olisi, kuten tulos näytti, kannattanutkaan rakentaa. Varmana ei näet tässä tapauksessa voinut pitää, että listan 4 äänestäjät olisivat kaikki äänestäneet juuri listaa 2, ellei listaa 4 lainkaan olisi järjestetty, vaan heidän äänensä luultavasti olisivat hajautuneet eri listoille. Nyt näytti siltä, kuin tämä emäntä Liisa Lohi olisi sijoitettu listalle 2 epävarmalle paikalle vain sitä varten, että näin houkutteltaisiin niitä, jotka muuten äänestäisivät listaa 4, antamaan äänensä muka tässä suhteessa yhtä hyvälle listalle 2, jossa sama

naisehdokas esiintyy ja sitäpaitsi vielä 9. sijalla Aino Majava. Viimemainittua ei puolestaan ollut lainkaan valituksi tulon toiveita näissä olosuhteissa. Naisten luottamusta lista 2 ei siis olisi ansainnut.

Listalla 3 viimeisellä sijalla oleva nais ehdokas Vieno Kyyhky oli vallan koristuksena, koska ryhmällä saattoi olla toivoa vain enintään kolmen tai neljän edustajan valituksi saamiseen. Tällaista sijaa ei vaaleja valmistelevien naisten tulisi missään tapauksessa ehdokkaalleen hyväksyä, jos asian lainkaan vakavasti ottavat.

Esimerkki siis osoitti, että listan 1 tapauksessa nais ehdokkaiden sijoittaminen yhteiselle listalle vei välttävään tulokseen, koska pää ehdokkaan neljäs sija vielä toi paikan valtuustossa eikä enempää ehkä olisi voitu tässä tapauksessa muutenkaan saada. Sen sijaan ei listojen 2 ja 3 järjestely ollut nais ehdokkaiden kannalta katsoen tyydyttävä.

**Äänen
hajoittamista
vältettävä.**

Erikoisesti on vielä muistettava, että jos puolue tai puolueiden yhtymä järjestee useita listoja vaaliliittoon ja naisilla on mahdollisuuksia saada listoille ehdokkaitaan sinne tänne, täytyy varoa liikaa hajoittamista. Kunnallisvaaleissa ei edes saman ehdokkaan listoilla saamia äänimääriä lasketa hänen hyväkseen yhteen, vaan ehdokas tulee valituksi ainoastaan yhdeltä listalta. Sen vuoksi on tavallisesti vain vahingoksi, jos ehdokas on monella listalla, kuten Liisa Lohi Esimerkkilän kunnassa oli, sillä hänen kannattajansa voivat hajoittaa äänensä. Sen johdosta, että näin voi tehdä suorastaan kiusaa tai käyttää ehdokkaan nimeä toisiin tarkoituksiin kuin hän itse haluaisi, onkin v. 1937 tehty se muutos vaalilakiin, että ehdokas saa vaatia nimensä pois muilta kuin yhdeltä listalta. Jos Liisa Lohi olisi ajoissa huomannut asian, olisi hänen, jos hän, kuten uskottavaa on, toivoi juuri listan 4 menestystä, pitänyt vaatia nimensä pois listalta 2, johon se, kuten jo vihjailimme, luultavasti oli vain syötiksi pantu kilpaillakseen listan 4 kanssa. Mutta muutenkin saman ryhmän nais ehdokkaat eri listoilla saattavat pahasti hajoittaa ääniä, joten näyttää parhaimmalta, jos kyseessä olevalla suuremmalla ryhmällä on monta listaa, etteivät naiset siroittale ehdokkaitaan niille, vaan noudattaen menettelytapaa 2 perustavat vaaliliittoon oman listan. Sen sijaan ei monien ehdokkaiden ottaminen samalle listalle ole hajoitusta, sillä siinä he eivät kilpaille keskenään.

Käytännölliset toimet.

Menettelytavalla n:o 1 on se suuri etu, että jos kerran jokin erikoisryhmä on vaaleja valmisteltaessa saanut ehdokkaansa tyydyttäville paikoille, koko vaalitouhu on käytännöllisesti katsoen lopussa. Listalla on yhteinen asiamies, joka huolehtii allekirjoitusten keräämisestä ja kaikista muodollisista seikoista sen eteen-

päinviemisessä. Tänä asiamiehenä voi tietysti olla nainenkin, mutta hän ei silloin liiku naisten erityisillä asioilla, vaan ryhmän yhteisillä. Vaaliagitatio kohdistuu koko listaan, ei tarvita mitään erityistä naisten listan puhvausta. Tietysti on hyvä korostaa sitä, että naisehdokkaiden valitseminen on taattu, jos juuri tämä lista saa kyllin paljon ääniä, mutta jos ryhmän yleiskannatus on jokseenkin varma, tuloskin putoaa melkoisella varmuudella aikanaan suuhun kuin kypsä hedelmä. Menettelytapa näyttää siis hyvin mukavalta ja sitä se monessa suhteessa onkin. Mutta se edellyttää sitä vastoin yhdessä tilaisuudessa hyvin määrätietoista esiintymistä, täytyypä ehkä taistella kuin leijonat, nimittäin silloin kun yhteinen lista laaditaan. Se saattaa käydä kivuttomastikin, mutta siinä voi myös jäädä alakynteen, ei millään mahdollilla saa vaatimuksiaan läpiajetuiksi. Tähän kokoukseen on siis valmistauduttava hyvin huolellisesti sekä tiedoin että lujalla taistelumielellä.

Jos kunnassa puoluejärjestö valmistelee kunnallisvaaleja, **Vaalitoimikutsu kokoukseen annetaan kuten saman järjestön muuhinkintaa järjestävä kokous.** tärkeihin kokouksiin. Mutta harvoin etenkin maalaiskunnissa ja porvarillisissa puolueissa puolue toiminta lienee säännöllisesti järjestynyttä, vaan yhdytään ainoastaan silloin kun on asiaa, siis esim. juuri kunnallisvaaleja varten. Vielä vähemmän voi edellyttää valmista järjestöä silloin, kun esim. porvarilliset kaikki yhtyvät. Eri tapauksissa lienee käytäntö erilainen, joskus kutsutaan asianharrastajia pylväsilmoituksilla yleiseen kokoukseen neuvottelemaan vaalivalmistuksista, joskus annetaan siitä tieto vain niille, joiden luullaan hanketta harrastavan, vaikka muutkin saavat tulla, jos sattuvat kokouksesta tiedon saamaan.

Jos ehdokkaat asetetaan jossakin aikaisemmin valitussa edustajistossa, oli sen nimi kunnallistoimikunta, paikallisjärjestö tai mikä tahansa, ei siellä naisilla ole virallisesti mitään sanomista, elleivät he jo ajoissa, ehkä vuosia ennen, ole pitäneet huolta siitä, että ovat saaneet edustajansa siihen edustajistoon valituksi. Naisten edustajien tai edustajan on sitten välttämättä mentävä kokoukseen asiaa hoitamaan. Mutta jollei joukkoon syystä tai toisesta aikanaan ole naisten edustajaa valittu, saatetaan kyllä tällaisissa tapauksissa suoda joillekin naisille kuten muillekin asianharrastajille oikeus ainakin läsnäolemiseen puhevalloin, jos vähänkin hyvää tahtoa on. Kun on kysymys kokouksesta, joka on vain tilaisuutta varten koollekutsuttu, on tietysti naisilla siellä sama oikeus olla asioista päättämässä kuin miehilläkin. Sinne olisikin mikäli mahdollista mentävä oikein joukolla, sillä lukumääräkin saattaa antaa pontta esiintymiselle, vaikka ei oli-

sikaan vallan enemmistöä. Ellei ole saatu tietoa kokouksesta ennakolta, on koetettava vaatia uuden kokouksen koollekutsumista uhaten lähinnä sillä, että muuten pannaan pystyyn kilpaileva lista.

Kun naisilla tuskin koskaan lienee enemmistöä vaaleja yleisesti järjesteleävissä kokouksissa, niin tulokset ovat saatavat ei voimalla vaan viisaudella. Neuvotteluissa tulee ottaa huomioon, ettei kuuseen kurkottaessaan kapsahda katajikkoon, mutta ei myöskään anna toisten pelottaa tai narrata itseään luopumaan oikeista vaatimuksista. Ennakolta on jo koetettava arvioida sekä koko ryhmän että naisten mahdolliset voimavarat, niin että tietää, mihin pyrkii. Sen, kuinka monta valtuutettua eri ryhmät saivat valituksi edellisissä vaaleissa, tietää ilman muuta valtuuston kokoonpanosta vaalia toimitettaessa. Mutta parempi olisi tietää tarkkaan, kuinka monta ääntä annettiin kullekin listalle. Ellei näitä numeroita ole aikanaan tullut muistiin merkityksi, saa ne kunnan arkistossa säilytetystä keskuslautakunnan pöytäkirjoista. Niistä voi tehdä monia johtopäätöksiä. Jos esim. kyseessäolevan ryhmän listalta viimeinen valittiin kuudentena ja ratkaisu tapahtui arvalla toisen ryhmän erään ehdokkaan kohdalle sattuneen osamäärän ollessa juuri yhtä suuri, tietää sen, että kuudes sija listalla on sangen epävarma, olkoonkin, että sitä ehkä kehutaan entisen vaalituloksen johdosta taatuksi paikaksi. On siis tällöin välttämättä koetettava saada ehdokkaansa vähintäänkin viidennelle sijalle, jos yhteen valtuutettuun aikoo tyytyä. Eivät tietysti entiset tulokset sinänsä ole määrääviä, vaan niitä tarkatessa on erityisesti otettava huomioon, onko ehkä tiedossa sellaisia seikkoja, jotka voivat ratkaisevasti muuttaa tuloksia, esim. jonkin aivan uuden ryhmityksen esiintyminen vaaleissa. Paitsi tietoja yleensä siitä, miten vaalin tulos määräytyy ja kuinka edellisissä vaaleissa kävi, on kokoukseen menevien naisten ennakolta omassa keskuudessaan harkittava, kuinka monta ehdokasta he listalle kaikkiaan haluavat ja kuinka monen niistä koettavat kaikin mokomin saada todennäköisesti valittavien paikalle. Tässä on koetettava myös arvioida, minkä tuloksen ehkä voisi omalla listalla saada. Kovin suuriin vaatimuksiin voi koko yhteishomma raueta, mutta ei sovi olla myös vaatimattomampi kuin minkä voimavarat edellyttävät. Vielä on oltava selvillä siitä, keitä henkilöitä halutaan ehdokkaiksi. Tästä asiasta s. 20.

Kun yhteinen ehdokaslista kokouksessa on järjestetty ja naiset toivottavasti ovat onnistuneet saamaan ehdokkaansa sille tyydyttävästi sijoitetuksi, on asia sitä myöten valmis. Jatkuva

valppaus on kuitenkin vielä paikallaan. Täytyy pitää silmällä sitä, että lista todella pysyy sellaisena, kuin miksi se kokouksessa laadittiin, ei naisten kannalta huonone. Näissä asioissa on näet joskus sattunut, että kun lopullinen lista vaalitulaisuudessa tulee eteen, siinä onkin toisia ylennetty, toisia alennettu. Sen ovat jotkin toimihenkilöt tehneet omin lupinsa ja nyt he selittävät tärkeästi, että se oli siitä ja siitä syystä ehdottoman välttämättömä — joku ehdokas esim. kieltäytyi kokonaan, ellei saanut parempaa paikkaa. Kun vaalilippu on vahvistettu, on liian myöhäistä asiaa muuttaa, ja siksi tuleekin jo sinä aikana, jona allekirjoituksia listalle kerätään, valppaasti tarkastaa, että lista on sellainen, miksi se sovittiin. Jos sitä on muuteltu tavalla, jota ei hyväksytä, on vaadittava uusien paperien kirjoittamista ja uutta kokoustakin, elleivät toimihenkilöt muuten suostu palauttamaan sitä entiselleen. On huomattava, etteivät esim. ehdokkaiden uhkaukset mitään merkitse — ei heillä ole oikeuttakaan kieltäytyä ehdokkuudesta ja kunkin on valvottava asiansa silloin, kun kokous pidetään, jos vain on siitä tiedon saanut. Nimien keräämisessä valitsijayhdistyksen perustamiskirjaan sekä kaikessa listan puolesta tehtävässä agitativtyössä naiset tietysti ovat lojallisti mukana, kun kerran ovat olleet asiaa alkuun panemassa ja hankkeeseen liittyneet.

2) Eri naislistan laatiminen ja sen yhdistäminen johonkin vaaliliittoon.

Toinen tapaus on sitten se, jossa naisten erityistä vaalitoimintaa järjestävät naiset tosin liittyvät kannattamaan jotakin suurempaa ryhmää, puoluetta tai puolueiden yhtymää, mutta syystä tai toisesta eivät rupea taistelemaan itselleen ehdokaspaikkoja yhteisillä listoilla, vaan laativat oman listansa vaaliliittoon. Tämä voi tulla myös kysymykseen sen jälkeen, kun ensin on koetettu saada ehdokkaat tyydyttävälle sijoille yhteisellä listalla, mutta ei siinä ole onnistuttu. Silloin voi hyvinkin lähteä kokouksesta sanoen: »Niin no, siinä tapauksessa me laadimme oman listamme, kyllä kai te sen kuitenkin vaaliliittoon otatte, jos tarjoamme.» Tällainen uhkaus saattaa kyllä johtaa kokouksen enemmistön mieluummin taipumaan yhteistä listaa koskeviin vaatimuksiin, ajatellen: »Eihän sitä tiedä mitä voimaa noilla naisilla sittenkin saattaa olla ja riitingit voivat niin mennä sekaisin paljon enemmän kuin yhteistä listaa käyttäen». Mutta voivat he myös sanoa: »Olkaa hyvä ja koettakaa, mutta hullusti teidän käy». Tällaisesta ennustelusta pelkäämättä on sitten vain ryhdyttävä oman listan perustamispuihin. Kun kerran listan

Tulee ehkä
kysymykseen
toisessa
sijassa.

aikoo vaaliliittoon, ei tarvitse yhteisen ryhmän muiden jäsenten mahdollista paheksumista paljoakaan pelätä, sillä he eivät kuitenkaan pääse syyllä sanomaan, että äänet menevät kokonaan hukkaan ja vastaryhmän eduksi. Ei myöskään tarvitse ottaa täydestä ehkä esitettävää uhkausta, ettei mokomaa listaa hyväksytä vaaliliittoon. Ei mikään ryhmä niin harkäpäinen liene, että se hylkäämällä samoinajattelevien listan vaaliliitosta luopuisi liiton yhteiseksi hyväksi siltä listalta koituvista äänistä. Niitä, jotka tällaista esittäisivät, saisi täydellä syyllä moittia yhteisen asian pettäjiksi ja äänten hukkaan heittäjiksi.

Listan laatiminen.

Siitä, millä tavalla lista laaditaan ja valitsijayhdistys perustetaan, on esitys luvussa 3. Siitä myös käy ilmi, kuinka vaaliliittoon yhtyminen tapahtuu.

Kun eri naisten lista laaditaan vaaliliittoon, sen kokoonpano jossakin määrin riippuu siitä, millainen kyseessäoleva vaaliliitto on. Jos se käsittää vain yhden puolueen, listat laaditaan samantaiset kuin siinä puolueessa muut listat ovat ja ehdokkaat katsotaan puolueen naisten keskuudesta vapaasti, ottamalla vain huomioon, missä järjestyksessä heidät toivotaan saatavan valituiksi. Mutta jos vaaliliitto jo käsittää useita eri puolueiden listoja ja naisten lista on näille puolueille yhteinen, täytyy sen kokoonpanossa ottaa huomioon puolueiden voimasuhteet. Tämä tietää sitä, että ensimmäiselle paikalle asetetaan suurinta puoluetta edustava naisehdokas j. n. e. Näin saadaan suurimmat takeet siitä, etteivät eri puolueiden naiset epäile listalla jotenkuten koetettavan sekoittaa puolueiden todellista vaikutusvaltaa ja ehkä peitetysti toimittavan jonkin muuten heikomman puolueen hyväksi. Mutta jos naiset eivät ole jyrkästi karsinoituneet puolueihin ja ehdokkaiden joukossa on henkilöitä, joita kaikki ensi sijassa kannattavat puoluekannasta riippumatta, nämä voidaan pelkäämättä asettaa parhaimmille sijoille. Viisautta ja harkintaa ehdokasten sijoittelu kuitenkin aina vaatii silloin, kun esiintymisen puoluerajain yläpuolella on kyseessä. Mutta se ei ole sentään kunnallisvaaleissa niin vaarallista ja vaikeaa kuin valtiollisissa, ja siitä saattaa usein olla hyvät tulokset.

3) Eri naislistan laatiminen aivan irralliseksi.

Viimeisenä on sitten se mahdollisuus, että ryhmä naisia menee vaaliin aivan itsenäisesti, liittymättä mihinkään muuhun ryhmään. Tätä ei jo puhtaasti käytännöllisistä syistä olisi suunniteltava, elleivät kaikki muut tiet omien ehdokkaiden esillesaamiseen ole tukossa tai naisten yhteisesiintyminen jostakin aivan erityisestä aiheesta kyseessäolevassa kunnassa on perusteltu.

Harvinainen tapaus.

Joka tapauksessa pitäisi olla tässä tapauksessa varmuutta siitä, että lista voi saada kannattajia kaikkiin ryhmiin muuten liittyvien keskuudesta, muuten tällainen eristäytyminen koituu jokseenkin varmasti täydeksi tappioksi. Niinkuin puoluejako meillä nyt on, edellyttää irrallisen naislistan muodostaminen siis sitä, että sillä on ehdokkaita sekä eri porvarillisista että sosiaalidemokraattisesta puolueesta ja että myös on odotettavissa ääniä molemmilta tahoilta. Näin voinee vain aniharvoin olla asianlaita. Mutta jos esim. joukko yksinomaan porvarillisia naisia ryhtyy toimiin puolueettoman listan aikaansaamiseksi eikä hommaa sitä porvarillisten vaaliliittoon, vaikka ei sosiaalidemokraattisten naisten kannatuksesta ole mitään takeita, menetellään varmasti epäviisaasti. Agitatio sellaista listaa vastaan tulee olemaan hyvin ankara sekä oikealla että vasemmalla ja tuskin saadaan ketään siltä valituksi. On vielä otettava sekin huomioon, että vaaliliitossa ollen pienemmätkin äänimäärät voivat aiheuttaa tuloksen, koska kaikki äänet lasketaan yhteen ja ryhmät ikäänkuin auttavat toisiaan, kun taas yksin oltaessa ei ole apua mistään. Aikaisemmin mainittu Esimerkkilän kunnan naisten lista 4 johti yhden valtuutetun valitsemiseen juuri vaaliliiton voimasta. Mutta jos se olisi saanut saman määrän ääniä, 50, erillisenä, niin äänet olisivat menneet hukkaan, sillä laskuista näkyy, että viimeinen osamäärä, joka aiheutti paikan yhdistetyn tai yksinäisenä olevan ääniryhmän ehdokkaalle, oli 55 5/9, ja siis 50: 1 ei olisi ollut riittävä. Juuri tästä vaaliliittojen teknillisestä edullisuudesta johtuu, että niitä mielellään käytetään silloin, kun voimat halutaan yhdistää. Mutta tietenkään ei mikään ryhmä yhdy vaaliliittoon sellaisen toisen ryhmän kanssa, jota ryhmän jäsenet pitävät suoranaisena vastustajanaan, vaan vaaliliitto edellyttää jotakin hengenheimoisuutta, olkoonpa joskus verraten heikkoakin.

Jos naisryhmä kaikesta tästä huolimatta haluaa mennä aivan yksin vaaliin, valitsijayhdistys perustetaan kuten luvussa 3 selitetään, mutta siinä tapauksessa tietysti vaaliliiton tekemistä tarkoittavat sanat valitsijayhdistyksen perustamiskirjasta poistetaan eikä mihinkään sitä tarkoittaviin toimenpiteisiin ryhdytä. Tällöin voisi sen sijaan tulla kysymykseen useampien listojen muodostaminen ja niiden yhdistäminen naisten omaan vaaliliittoon. Tämä on kuitenkin turhaa ylellisyyttä, ellei ole toivoa suhteellisen monien ehdokkaiden valituksi tulemisesta.

3. VALITSIJAYHDISTYKSEN PERUSTAMINEN JA EHDOKASLISTAN LAATIMINEN.

Siinä tapauksessa, että naisetdustuksen lisäämistä harrastava naisryhmä ei syystä tai toisesta ole edellisessä luvussa esitettyä ja siis yhtynyt sen valitsijayhdistykseen, tulee kysymykseen oman valitsijayhdistyksen perustaminen joko vaaliliittoon muiden kanssa menettelytavan n:o 2 mukaisesti tai yksin menettelytavan n:o 3 mukaisesti.

Valitsijayhdistys.

Valitsijayhdistys perustetaan sillä tavoin, että järjestö, jokin erityinen henkilöryhmä tai vaikkapa vain jotkut yksityiset asianharrastajat miettivät, millaisen ehdokaslistan järjestävät, sekä ryhtyvät keräämään nimiä valitsijayhdistyksen n. n. perustamiskirjaan. Mitään erityistä yhdistystä tämä sanonta ei käytännössä tiedä, eivätkä allekirjoittajat tavallisesti pidä mitään yhteistä kokoustakaan.

Ehdokaslista.

Ehdokaslistaa suunniteltaessa on ensiksi päätettävä siitä, kuinka suureksi se tehdään, monenko ehdokkaan nimi siihen tulee. Tärkeintä tässä on ensiksi suunnilleen arvioida, kuinka monta ehdokasta on parhaimmassa tapauksessa mahdollista saada läpi. Jos esim. arvellaan, että kun oikein hyvin käy, niin saadaan kolme valituksi, on paras asettaa listalle ainakin viisi ehdokasta, niin että silloin tulee kaksi varavaltuutettua omalta listalta. Jos lista on turhan pitkä siltä mahdollisesti valittavien valtuutettujen lukumäärään verraten, tekee se hieman hymyilyttävän vaikutuksen ja tuskin ehdokkaiden liikamäärällä n. s. vaalikaluksenkaan kannalta on ratkaisevaa merkitystä. Enempää ei ehdokkaita saa olla kuin valittujen valtuutettujen kaksinkertainen lukumäärä. Siinä tapauksessa, että vaaliliittoon yhtyvien kesken ennakolta on sovittu yhtä pitkistä listoista, naistenkin tietyksi on sopimusta noudatettava. »Yhden miehen listat» eivät tule usein kysymykseen kunnallisissa vaaleissa. Niissä ei myöskään voiteta mitään, paremminkin hävitään, sijoittamalla suosittu ehdokas monelle eri listalle, koska ehdokkaiden henkilökohtaisia äänimääriä ei lasketa yhteen, kuten jo s. 14 selitettiin.

Ehdokkaat.

Ehdokkaat koetetaan tietysti saada mahdollisimman hyvät. Toisin sanoen heidän tulee olla pätevät ja taitavat valtuutetun tehtäviin ja heillä tulee myös olla sen verran n. s. kansansuosiota, että voi uskoa heidän todella ääniä keräävän. Mutta vaikka ehdokkaat näin on punnittava, ei tätä pitäisi tehdä sellaisilla tarkkuusvaaoilla, ettei lopulta kukaan ole ehdokkaaksi kelvollinen. Naiset ovat usein peräti ankaroitakin kanssasisariaan arvostellessaan ja moni hyvä yritys kunnallisvaaleissakin on rauennut alkuunsa liiallisen vaativuuden vuoksi. Varsinkaan ei ole syytä pitää

tottumattomuutta kovin pahana virheenä, sillä silloinhan ei koskaan voitaisi valita ketään ensikertalaista ja luottamustoimet menettelytapaa n:o 1 noudattaen järjestänyt ehdokkaitaan tyydyttävälle paikoille jonkin suuremman ryhmän yhteiselle listalle jäisivät pian tyhjiksi. Niinkuin miehet monesti ovat varsin tottumattomat ensi kertaa valtuustoon valituiksi tullessaan, saavat sitä olla myös naiset. Työ tekijäänsä neuvoa, se sananparsi pitää tässäkin paikkansa, kunhan vain tekijällä on halua oppia ja kylliksi tervettä järkeä. Ehdokkaiksi ajatellut naiset ovat myös itse monesti ylen vaatimattomia ja pelkäävät edesvastuuta suunnattomasti. Täytyy jotakin myös uskaltaa, jos haluaa maailman menoon pienimmässäkään määrässä vaikuttaa. Kunnallisvaaleissa ei muuten ehdokkaan omaa suostumusta vaadita, eikä myöskään valtuutetuksi valittu saa kieltäytyä toimeen ryhtymästä, ellei hän ole täyttänyt 60 vuotta tai ollut kolmena lähinnä edellisenä vuotena valtuutettuna tai määrättyissä muissa kunnallisissa luottamustehtävissä tai voi esittää erityistä pätevää syytä. Mutta hyvä tapa edellyttää tietysti silti, että jo valitsijayhdistystä perustettaessa pyydetään ehdokkaiden suostumus. Kuten s. 14 jo on selitetty, ehdokas saa vaatia nimensä poistettavaksi kaikilta muilta paitsi yhdeltä listalta.

Ehdokkaiden tulee olla vaalikelpoisia, s. o. heidän tulee olla vaalioikeutettuja ja kunnassa asuvia. Vaalioikeutetuista s. 26. Vaalikelpoisuuden edellytyksenä on sitäpaitsi, ettei ehdokas ole tuomittu tai syytteessä valtio- tai maanpetoksesta. Erinäisiä valtion ja kunnan virkamiehiä ei myös saa valita kaupunkien valtuustoihin. Näistä seikoista on lähempiä määräyksiä laissa ja tarkkoja selityksiä johdatuksessa mainituissa teoksissa, joten on syytä niitä tutkia, jos on vähänkään syytä epäillä ehdokkaan vaalikelpoisuutta. Kuitenkaan ei se seikka, että yksi ehdokas on vaalikelpoisuutta vailla, aiheuta koko listan hylkäämistä, paitsi silloin kun hylkääminen tapahtuu valtio- tai maanpetosta koskevan syyn perusteella.

Perustamiskirjaan jäljennetään ehdokaslista sellaisena, millaisena se pyydetään julkaisemaan ja ottamaan vaalissa käytettävään vaalilippuun. Ehdokkaiden täydelliset nimet ja heidän ammattinsa tai toimensa on selvästi ilmoitettava. Jos on aihetta epäillä väärinkäsityksiä, on paras merkitä myös kotipaikka tarkkaan, mutta tämä merkintä ei muuten ole välttämätön. Mitään tunnuslausetta tai yleispyrintöä ei listaan saa merkitä, kuten valtiollisissa vaaleissa sallitaan. Varaehdokkaita ei myöskään saa erikseen merkitä.

Valitsijayhdistyksen perustamiskirja on s. 30 olevan mallin mukainen. Sitä kuten asiamiehen hakemus- ja vaaliliitto-lomakkei-

Perustamis-
kirjan malli.

ta (s. 31) saa tilata Maalaiskuntien liitolta, os. Helsinki, Albertinkatu 34. Samat sopivat myös kaupungeissa. Paras onkin erehdyksen välttämiseksi käyttää valmiita lomakkeita. Lomakkeiden hinta on yksitellen tilaten 45 p. (n:ot 1 ja 2) ja 55 p. (n:o 3).

Asiamies.

Valitsijayhdistyksen perustamiskirjaan sisältyy vielä valtuutus yhdelle sanotun yhdistyksen jäsenelle olemaan yhdistyksen asiamiehenä ja toiselle olemaan tämän varamiehenä. Asiamiehen tulee jättää perustamiskirja keskuslautakunnalle ja muutenkin pitää huolta sen asioista. Asiamieheksi tulee valita henkilö, joka on tottunut hoitamaan yleisiä asioita, kykenee ottamaan hyvästi selvää kaikesta tarvittavasta ja täsmällisesti suorittaa hänelle uskottuja tehtäviä. Moni ehdokaslista on kunnallisvaaleissa mennyt hukkaan huolimattoman asiamiehen tekemien virheiden vuoksi. Nyt on kuitenkin vaalilakia jossakin määrin yksinkertaistutettu, niin ettei virheitä enää yhtä paljon sattune, jota paitsi oikaisemismahdollisuuksia on lisätty. Mikään ylivoimainen tehtävä ei valitsijayhdistyksen asiamiehenä olo ole kenellekään täysijärkiselle, huolelliselle kansalaiselle.

Perustamiskirjan allekirjoitukset.

Tärkeänä kohtana valitsijayhdistyksen perustamiskirjassa ovat sen allekirjoitukset. Allekirjoittajia eli valitsijayhdistyksen jäseniä tulee olla vähintään niin monta, kuin kunnassa on valtuutettuja valittava. Kuinka monta näitä erisuuruisissa kunnissa on, se on määrätty maalaiskuntain kunnallislain 6 §:ssä ja kaupunkien kunnallislain 7 §:ssä, ja keskuslautakunnan tulee se ennen vaalia yleisölle tiedoittaa. Mutta kyllähän valtuuston jäsenmäärä kunnassa yleisesti muutenkin on tiedossa. Tavallisin määrä on maaseudulla jonkinverran alle 20, kaupungeissa 20—30. Varmuuden vuoksi on aina tarpeen hankkia ainakin puolikymmentä nimeä yli vähimmän määrän, niin että nimiä vielä jää kylliksi siinäkin tapauksessa, että keskuslautakunta jonkun sieltä pyyhkii. Allekirjoittajien tulee itse selvästi kirjoittaa nimensä ja mieluinmin musteella. Ammatin merkitseminen ei ole välttämätön. Allekirjoittajien tulee olla kunnassa vaalioikeutettuja. Tärkeätä on huomauttaa jokaiselle allekirjoittajalle, ettei hän saa kirjoittaa nimeään muuta kuin yhden valitsijayhdistyksen perustamiskirjaan. Jos sama henkilö on kirjoittanut nimensä useampaan, se poistetaan kaikista. Erityisesti on muistettava, että asiamiehen ja hänen varamiehensä nimien tulee olla allekirjoittajien joukossa ja selvintä on, että he ensimmäisinä allekirjoittavat paperin.

Perustamiskirjan päiväys.

Päiväyskin on perustamiskirjassa tärkeä. Se ei saa puuttua, eikä tämä päivämäärä pätevättä syyttä saa olla myöhäisempi kuin se päivä, jolloin perustamiskirja jätetään keskuslautakunnalle.

Ennen oli samojen henkilöiden, jotka allekirjoittivat valitsijayhdistyksen perustamiskirjan, myös allekirjoitettava pyyntö ehdokaslistan ottamisesta vaaliliittoon tai sitä koskeva erillinen valtuutus. Vuonna 1937 muutettiin lakia tässä suhteessa tavalla, joka käytännössä tietää suurta huojennusta. Nyt voivat näet perustamiskirjan allekirjoittajat jo samassa asiakirjassa valtuuttaa yhden tai useamman jäsenistään asiasta päättämään, siis lähinnä asiamiehen ja vara-asiameiehen. Näin on parasta aina tehdäkin, kun vaaliliittoon yhtyminen tulee kysymykseen. Tuleehan asiamiehen nauttia niin paljon luottamusta, että hän saa tämän asian muiden puolesta järjestää, eivätkä valitsijayhdistyksen perustajat ennenkään liene asiaa erikseen päättäneet, allekirjoittaneet vain koneellisesti toisenkin asiakirjan samalla kertaa. Saatavana olevissa lomakkeissa on tämäkin kohta merkitty valmiiksi.

**Vaaliliitto-
valtuutus.**

Asiamiehen tulee jättää pyyntö valitsijayhdistyksen ehdokaslistan julkaisemisesta keskuslautakunnalle viimeistään 25 p:nä lokakuuta ennen klo 12 päivällä*). Tätä lyhyttä hakemusta varten on malli s. 31 ja lomakkeita on myös saatavana Maalaiskuntien liitosta. Hakemuksen päiväys ei saa olla aikaisempi kuin perustamiskirjan päiväys eikä myöhäisempi kuin sisäänjättöpäivän päivämäärä. Asiamiehen tulee jättää hakemuksensa keskuslautakunnalle henkilökohtaisesti. Hän ei siis saa sitä lähettää postissa eikä siihen valtuuttaa muuta henkilöä. Vain asiamiehen varamies saa perustamiskirjan jättää siinä tapauksessa, että asiamies on estynyt, eikä hän silloin tarvitse erityistä valtakirjaa, mutta hakemus on tällöin hänen eikä asiamiehen allekirjoitettava.

**Asiakirjojen
sisäänjättä-
minen.**

Asiamiehen on siis hyvissä ajoin ennen lokakuun 25. p:ää kerättävä nimet perustamiskirjaan ja laadittava se sekä hakemus ehdokaslistan julkaisemisesta täysin valmiiksi. Sitäpaitsi hänen on otettava selvää siitä, missä ja koska keskuslautakunta ottaa asiakirjoja vastaan. Tämä keskuslautakunnan on annettava lokakuun 15 p:nä tiedoksi sillä tavalla, kuin muiden kunnallisten ilmoitusten tiedoksiantamisesta on voimassa. Ellei tuota tiedoksi-antoa kuitenkaan ole huomannut, voi asiaa kysyä kunnallisilta viranomaisilta, jotka sen aina saattavat neuvoa. Paras on viedä paperit niin aikaisin kuin suinkin eikä viime tingassa, se on monta kertaa koettu. Mutta mitään etua asiakirjojen jättämisestä ensimmäisenä lautakunnalle ei enää ole, kun vaalilain muutoksen jälkeen ehdokaslistojen järjestys vaalilipussa määrätään arvalla. Aikaisemmin välistä jonotettiin ensimmäistä paikkaa. Asiakirjat

*) Jos vaalilaissa merkityt päivämäärät sattuvat pyhäpäiviksi, pidetään seuraavaa arkipäivää määräpäivänä.

on annettava virallisessa vastaanottopaikassa ja keskuslautakunnan valtuuttamalle henkilölle.

Oikaisumahdollisuus.

Sen jälkeen, kuin asiakirjojen jättämisaika on umpeen kulu-
nut, keskuslautakunta lokakuun 27 p:nä kokoontuu tarkastamaan
niitä. Erinäisissä tapauksissa asiamiehelle vielä annetaan oikeus
neljän päivän kuluessa oikaista asiakirjoissa olevia puutteellisuuk-
sia. Oikaisemisoikeutta ei kuitenkaan ole, ellei allekirjoituksia
ole riittävästi, ellei oikea henkilö ole jättänyt asiakirjoja eikä
hakemusta ole jätetty määrääjakana tai säädetyssä järjestyksessä.
Asiamiehen on siis, kun oikaisuaika on näin lyhyt, pidettävä
hyvää huolta siitä, että keskuslautakunnalla on hänen tarkka
osoitteensa, ja varminta on kohta lokakuun 27 p:n jälkeen tie-
dustella, hyväksyttiinkö asiakirjat.

Vaaliliitto.

Kun on kysymyksessä yhtyminen vaaliliittoon, on asiamiehen
asetuttava yhteyteen muiden kysessäolevaan vaaliliittoon aiko-
vien valitsijayhdistysten asiamiesten kanssa. Sovitaan siitä, kuka
tulee vaaliliiton yhteiseksi asiamieheksi ja varamieheksi sekä mitkä
ehdokaslistat vaaliliittoon lopullisesti otetaan. Kirjallisen sopimuk-
sen (malli s. 31) allekirjoittavat kaikki asiamiehet yhteisesti. Vaali-
liitolle voidaan ehdottaa yhteinen otsake. Vaaliliittosopimus on jä-
tettävä keskuslautakunnalle viimeistään 4 p:nä marraskuuta ennen
klo 12 päivällä. Myöskin näissä asiakirjoissa olevia virheellisyyk-
siä, laissa erityisesti mainittuja lukuunottamatta, saa vielä neljän
päivän kuluessa oikaista. Jos niin hullusti on sattunut, ettei ehdo-
kaslistaa lopullisestikaan ole vaaliliittoon hyväksytty, lista asia-
miehen tehtyä siitä viimeistään 12 p:nä marraskuuta esityksen
poistetaan kokonaan vaalilipusta. V. 1937 tehdyn vaalilain muu-
toksen jälkeen ei siis enää minkään listan tarvitse pakosta jäädä
jonkin muodollisen virheen vuoksi »villinä» kummittelemaan.
Vaaliliittoon alkuaan tarkoitettu lista on yksin tavallisesti aikaan-
saanut vain häiriötä, niin että asiamiehet varmaan yleisesti
tässä tapauksessa käyttävät uutta poistamisoikeutta.

4. ÄÄNESTÄJIIN KOHDISTUVA AGITATIO.

Kun käytetään menet-
telytapaa
n:o 1.

Edellä on jo huomautettu siitä, että käytettäessä menettely-
tapaa n:o 1, ehdokkaiden sovittamista tyydyttävälle paikoille
yhteiselle listalle, ei agitatio erityisesti omien ehdokkaiden hyväksi
enää ole välttämätöntä. Tässä tapauksessa yhdytään vain aja-
maan koko listan asiaa ja pidetään ensi sijassa huolta siitä, että
listan ajatuskantaa edustavat äänioikeutetut naiset todella käyt-
listan ajatuskantaa edustavat äänioikeutetut naiset todella
käyttävät äänioikeuttaan, menevät vaaliurnille. Naisäänestäjiä
ei tässä tapauksessa tarvitse kehoittaakaan äänestämään yksin-
omaan naisia, mikä tuntuu vaikealta monesta sellaisesta, joka

on tottunut yleisissä asioissa panemaan luottamuksensa etupäässä miehiin. Naisten erityinen agitatio yhtyy siis tässä tapauksessa täydelleen ryhmän puolesta yleisesti tapahtuvaan agitatioon ja näin voidaan toimia täydessä yhteisymmärryksessä myös saman ryhmän miesten kanssa. Ryhmän ajatuskantaa edustavat sanomalehdet ovat ilman muuta käytettävissä agitatio- kirjoituksiin j.n.e. Kaikki mitä suinkin koko listan hyväksi tehdään, koituu myös automaattisesti naisehdokkaiden hyväksi.

Jos käytetään menettelytapaa n:o 2, on tarpeen paitsi yleisesti kehoittaa naisia äänestämään ja kannattamaan yhteistä vaaliliittoa tehdä erityistä, voimakasta propagandaa nimenomaan naisten oman ehdokaslistan puolesta. On huomattava, että vaikka ollaan yhteisessä vaaliliitossa, kuitenkin lähinnä miesten järjestämien muiden valitsijayhdistysten taholta voidaan paitsi sitä oikeutettua toimintaa, joka kohdistuu kunkin oman listan mainostamiseen, vielä yrittää tehdä naisten lista epäluulonalaiseksi, heikentää sen kannatusta. On m.m. usein nähty, että vaikka jotakuta listaa järjestävät miehet eivät olisi uneksineetkaan naisehdokkaiden asettamista omalle listalleen, vähintään yksi nainen tuollekin listalle ilmestyy sen jälkeen, kuin on tullut tieto kilpailevasta naisten erityisestä listasta. Silloin voidaan sanoa: »Naisten erityinen homma on epätervettä eristymistä, sillä näettehän, ettemme mekään ole naisia vastaan, vaan päinvastoin meillä on nainen ehdokkaanakin». Tarkasteltaessa listaa kuitenkin usein käy ilmi, että ehdokas on niin kaukana tuolla listalla, ettei hänen valituksi tulemisestaan ole toiveita. Tästä on silloin naisten omassa vaaliagitatioissa sopivalla tavalla annettava tieto, niin etteivät jotkut naisäänestäjät luule yhtä hyvin edistävänsä naisten asiaa sellaista listaa äänestämällä. Mutta onhan myös tapauksia, jolloin naisehdokas tulee yhteiseltä listalta valituksi, vaikka on erityinen naisten lista. Siitä ei tietysti ole mitään pahaa sanottavana, päinvastoin naisten yhteinen asia siitä vain voittaa. On ollut joku tapaus, jolloin naisten oma lista sai aikaan sellaista kohua valitsijain keskuudessa, että vaaliliiton äänimäärä kokonaisuudessaan suuresti nousi ja valituksi tuli vastoin odotuksia useita ehdokkaita naisten listalta ja vielä joku yhteiseltäkin listalta.

Menettelytapa n:o 3 vaatii kaikkein eniten propagandaa ja siinä täytyy olla varustautunut varsin katkeraan vastustukseen sekä oikealta että vasemmalta. Pahin on syytös siitä, että äänet menevät hukkaan, sillä siinä voi hyvinkin olla perää. Vaikea on varmaan saada apua sanomalehdistä, vaan päinvastoin kaikki lehdet mokomasta villistä listasta varottavat. Mutta jos olo-

Kun käytetään menettelytapaa n:o 2.

Kun käytetään menettelytapaa n:o 3.

suhteet näyttävät, että sille tielle siinä kunnassa sittenkin oli pakko mennä, niin täytyy vain olla sisukas ja tehdä kaikkensa, että edes yksi ehdokas tulee listalta valituksi. Tappio tässä yrityksessä on paljon kohtalokkaampi kuin yhtymällä muiden kanssa liittoon tai peräti yhteen listaan.

**Erilaiset
propaganda-
keinot.**

Propagandakeinoista on varmaan henkilökohtainen puhuttelu kaikkein paras. Kun on kyseessä vain yhdessä kunnassa tapahtuvat vaalit, puhuteltavienkin lukumäärä on rajoitettu ja tuloksia voi toivoa joidenkin viikkojen ahkerasta juttelemisesta. Paras olisi jakaa alue järjestäjien kesken ja määrätä, että mikäli suinkin mahdollista henkilökohtaisesti, puhelimesta tai postikortilla olisi käännyttävä jokaisen vähänkin mahdollisena pidetyn äänioikeutetun naisen puoleen sopivin selityksin ja vetoomuksin. Tarkoitusta varten painetut lehtiset ja lippuset tulevat kysymykseen vain suurissa kunnissa, lähinnä kaupungeissa. Niihin on sopiva painattaa ehdokkaiden kuvat ja lyhyitä henkilö-
tietoja heistä sekä lyhyitä selityksiä siitä, miksi naisten osallistumista kunnallishallintoon pidetään tärkeänä. Jos on saatavana jotakin yhteistä propaganda-aineistoa naisedustuksen lisäämiseksi, sitä on tilattava ja jaettava. Kohtalokkainta lentolehtisten käyttämisessä on se, tulevatko ne todella jaetuiksi kyllin laajalle ja harkiten, eivät jää paketteihin johonkin nurkkaan. Julisteet pylväissä ja seinissä puoltavat hyvin paikkansa. Sanomalehtiin on koetettava saada niin paljon puhvia oman listan puolesta kuin suinkin on mahdollista. Puheet ovat tietysti myös paikallaan, etenkin ehdokkaiden itsensä pitämät, mutta paikallisista oloista riippuu, kannattaako niitä järjestää. Ihmiset eivät suinkaan aina ole innostuneet vaalipuheita kuuntelemaan ja sitä paitsi paikalle tavallisesti ensi sijassa saapuu niitä, jotka ilmankin ovat varmoja äänestäjiä. Mutta saattaa puheilla silti olla merkityksensä innostamalla kuulijoita ei vain itse äänestämään vaan puhumaan asiasta myös tuttaville, jotapaisi huomio kiintyy asiaan jo ennakoilmoitusten perusteella. Puhetilaisuuksista olisi näet ilmoitettava laajalti sekä sanomalehdissä että pylväsjulistein.

5. ÄÄNESTYS.

Vaalien aika. Kunnallisvaalit ovat joka kolmas vuosi joulukuun 4 p:nä ja, jos valtuusto niin määrää, myös 5 p:nä.

Vaalioukset. Kunnallinen vaalioukeus on jokaisella kunnan jäsenellä, jolla on Suomen kansalaisoukeus ja joka ennen vaalivuoden alkua on täyttänyt 21 vuotta ja joka viimeksi toimitetussa hengillekirjoi-

tuksessa on kunnassa hengillekirjoitettu. Vaalioikeutta vailla ovat kuitenkin: se, joka on holhouksen alainen, joka muun syyn kuin varattomuuden tähden on kahden lähinnä edellisen vuoden aikana jättänyt suorittamatta hänen maksettavikseen pannut kunnalliset maksut, joka kunnalliskodissa tai vuosihoitokkina on täyden köyhäinhoidon varassa, joka on kansalaisluottamusta vailla tai todistettu syypääksi väärinkäytöksiin kunnallisissa vaaleissa.

Äänestystilaisuudessa noudatetaan vaaliluetteloa poikkeuksetta. Jos siis siitä puuttuu henkilön nimi, hän ei saa äänestää, vaikka hän kaikki vaalioikeuden ehdot kiistattomasti täyttäisi. Sen vuoksi on varmintä säännöllisesti aikanaan tarkistaa, että nimi on vaaliluetteloon otettu ja muussa tapauksessa vaatia oikaisua. Vaaliluettelo on jokaisessa kunnassa halukkaiden nähtävänä syyskuun 1 p:stä saman kuun 15 p:n paikkaan ja aikana, mistä tieto annetaan samalla tavalla kuin kunnallisten ilmoitusten tiedoksiantamisesta on voimassa. Se, jonka nimi hänen mielestään aiheuttomasti on jätetty vaaliluettelosta pois, esittää oikaisuvaatimuksensa viimeistään lokakuun 2 p:nä vaalilautakunnalle, kaupungissa maistraatille. Tämän päätökseen voi vielä hakea muutosta maaherralta ja viime asteessa Korkeimmasta hallinto-oikeudesta.

Äänestysmenettely niin kunnallisissa kuin valtiollisissakin vaaleissa on niin yksinkertainen ja moneen kertaan selvitetty, ettei ole aihetta sitä tässä esitellä. Otteetkaan eivät tässä tapauksessa tule kysymykseen. Kunnallisvaalien vaalilipussa ei myös lainkaan ole sitä vaarallista paikkaa vaalilipussa, joka houkuttelee sanoin: »Tyhjä kohta valitsijaa varten, joka ei hyväksy yhtäkään edelläolevista listoista». Täytyy joku valmis lista hyväksyä taikka olla kokonaan äänestämättä. Ei siis myöskään ole sallittua muuttaa ehdokkaiden järjestystä merkitsemällä heidän kohdalleen numeroita. Viivan saa vetää millä kynällä tahansa.

Kunnallisvaaleissakin naiset ovat olleet huonompia äänestäjiä kuin miehet. Niinpä oli kunnallisvaaleissa v. 1936 äänioikeutettuja miehiä yhteensä 913.018 ja naisia yhteensä 1.072.284. Äänioikeuttaan käytti miehistä 52,3 % ja naisista 44,5 %. On siis vielä työalaa naisten keskuudessa yksin vaaleihin osanoton kannalta. Nyt se on sentään kohonnut, mutta naisten osanotto oli esim. v. 1924 vain 24,4 %! Todistaa piittaamattomuutta yhteisistä asioista ja kehittymätöntä kansalaismieltä, että niin suuri määrä kuin koko maassa yhteensä 588.920 oli viime kunnallisvaalien aikana kotona kaikessa rauhassa, ikäänkuin koko asia ei olisi heitä koskenut. Tosin saattaa monella olla paljon työtä

Vaaliluettelon tarkastaminen.

Äänestysmenettely.

Äänioikeuden käyttäminen.

ja esteitä, mutta niin vaikea ei retki äänestyspaikalle voi olla, ettei sitä jokseenkin jokainen saa suoritetuksi, joka tehtävän arvon ja merkityksen ymmärtää. Äänestysosoikeus on käsitettävä myös äänestysvelvollisuudeksi.

6. KUNNALLISET LAUTAKUNNAT JA MUUT LUOTTA-MUSTOIMET.

Kaikissa kunnissa on suuri joukko lautakuntia, joille on uskottu kunnan eri toimialoista huolehtiminen. Lautakuntien jäseniksi ja muihinkin kunnan luottamustoimiin voidaan paitsi valtuuston jäseniä valita muita kunnan jäseniä vapaasti, eikä niistä enempää kuin valtuutetun tehtävästä ole oikeutta kieltäytyäkään muuta kuin poikkeustapauksissa. Toisissa kunnissa naisiakin siellä täällä on kohtalaisesti lautakuntien jäseninä, mutta monessa kunnassa naiset puuttuvat lautakunnista niin kuin valtuustostakin. Uudessa huoltolaissa on nimenomainen säädös, että sen (sekä sen osaston, jos sellaisia on) jäsenistä tulee ainakin yhden olla nainen. Lainsäätäjä on tällä selvästi osoittanut luottamusta naisten asiantuntemukseen näissä asioissa ja halunnut siten varmistaa ainakin yhden naisjäsenen valitsemisen. Mutta on todettava, että tällainen säädös samalla kirikkaasti osoittaa, miten heikkoa vielä on naisten osanotto kunnalliseen toimintaan. Eihän luulisi tällaista säädöstä tarvittavan, kun naisilla jo kauan on ollut täydet kansalaisoikeudet kunnassa ja huoltoala kuului perheissä lähinnä naisten tehtäviin jo entisinä aikoina, jolloin ei mitään kunnallista huoltotoimintaa ollut olemassakaan. Samoista syistä kuin naisten suurempi edustus valtuustossa varmaan on yhteisten asiain hoitamiseksi eduksi, se on sitä lautakunnissakin. Tämä koskee vielä erityisesti pienempiä kuntia, missä yksityinen lautakunnan jäsen muutenkin voi enemmän vaikuttaa asioihin, kun ei ole erityisiä virkamiehiä kaikkia asioita hoitamassa ja paikallis- sekä henkilötuntemus merkitsevät paljon.

On siis syytä kaikissa kunnissa pyrkiä lisäämään naisten edustusta lautakunnissa. Ensimmäinen askel tätä varten on valtuuston naisjäsenen lisääminen, sillä valtuusto asettaa lautakunnat. Mutta sitäpaitsi on asiaaharrastavien naisten oltava valppaita niihin aikoihin, jolloin lautakuntia asetetaan — usein vuoden vaihteessa ja monet lautakunnat kolmeksi vuodeksi kerrallaan —, niin että luottamusta nauttiville valtuuston jäsenille tiedoitetaan sopivista naisehdokkaista eri tehtäviin. Onpa puolueeton naisjärjestö jossakin jättänyt kunnanviranomaisille luettelon eri aloja harrastavista ja tuntevista naisista sekä saa-

nut todeta, että vähitellen siltä on henkilöitä esitetty erilaisiin luottamustehtäviin. Puoluekanta usein merkitsee tässäkin paljon, valitettavasti monesti enemmän kuin asiantuntemus, ja siksi tietysti on jokaisen puolueen naisten ennen kaikkea syytä pitää huolta siitä, että asianomaisen puolueen edustuksessa naiset muistetaan.

Lautakuntia on pienissäkin kunnissa noin 15 ja suurissa monia kymmeniä; toisten asettaminen on vapaaehtoista. On arvioitu, että kussakin kunnassa on 100—300 luottamustointa valtuutettujen toimien lisäksi. Niistä lautakunnista, jotka erityisesti ovat omiaan kiinnostamaan naisia, luetaan paitsi edellä jo mainittua huoltolautakuntaa terveydenhoitolautakunta, kansakoulujen ja muiden kunnallisten oppilaitosten sekä kirjastojen johtokunnat, holhouslautakunta, taksoituslautakunta, tutkijalautakunta sekä mahdollisesti myös asetetut kotitalouslautakunta, lastensuojelulautakunta, raittiuslautakunta. Tärkein kaikista on kunnan keskushallitus, kaupungeissa kaupunginhallitus ja maalaiskunnissa kunnallislautakunta. Pienissä kunnissa tämä lautakunta hoitelee useita niitä tehtäviä, joita varten suuremmissa on erityisiä lautakuntia. Kaupunginhallitukseen ja kunnallislautakuntaan ei liene mahdollisuutta saada naisia valituksi muuta kuin silloin, kun naiset valtuustossakin ovat hyvin edustetut ja asianomaiset puolueet ovat saaneet erityistä luottamusta joihinkin naisjäseniin. Mutta ei edesvastuullisimpainkaan luottamustointen uskominen naisille ole kunnallisessa elämässä mikään mahdottomuus, kun todella taitavina pidettyjä naisia esiintyy ja olosuhteet muuten ovat soveliaat. Naisia on ollut kaupunginvaltuuston ja maalaiskuntien valtuustojen puheenjohtajina, kaupunginhallitusten jäseninä sekä kunnallislautakuntien jäseninä ja lienee ollut niiden puheenjohtajinakin. Lautakuntien puheenjohtajina naiset monessa kunnassa toimivat.

Sitten, kun naisia on saatu erilaisiin luottamustoimiin kunnissa, on tietysti muiden naisten velvollisuutena heitä tukea antamalla tietoja ja kaikin sopivin tavoin muuten auttamalla. Näin naisten julkinen toiminta kunnassa todella koituu yleiseksi hyödyksi mahdollisimman suuressa määrässä.

VALITSIJAYHDISTYKSEN PERUSTAMISKIRJA

Allekirjoittaneet _____ kunnan
vaalioikeutetut jäsenet perustavat täten valitsijayhdistyksen sanotussa kunnassa
_____päivänä joulukuuta 19____ toimitettavia kunnallisvaaleja varten ja siinä
tarkoituksessa olemme sopineet äänestämään henkilöitä, joista ehdokaslista on seuraava:

*)
_____, _____
_____, _____
_____, _____
_____, _____
_____, _____

Perustamamme valitsijayhdistyksen asiamieheksi valtuutetaan yhdistyksen
jäsen _____ ja hänen varamieheksensä
yhdistyksen jäsen _____.

Samalla valtuutetaan valitsijayhdistyksen asiamies tai hänen estyneenä olles-
saan hänen varamiehensä yhdistyksen puolesta päättämään kunnallisen vaalilain
10 §:n edellyttämään vaaliliittoon yhtymisestä sekä saman lain 12 §:n 7 momen-
tissa mainitussa tapauksessa tekemään keskuslautakunnalle ilmoituksen yhdistyksen
ehdokaslistan poistamiseksi vaalitoimituksessa käytettävästä vaalilipusta.

_____, _____päivänä _____kuuta 19____

**)

1) _____	2) _____
3) _____	4) _____
5) _____	6) _____
7) _____	8) _____
9) _____	10) _____

*) Kirjoitetaan selvästi kunkin ehdokkaan nimi sekä ammatti tai toimi.
(Ehdokkaita saa olla enintään kaksi kertaa niin monta kuin varsinaisissa vaaleissa
on valittava valtuutettuja.)

**) Allekirjoittajien nimet, joita tulee olla vähintään niin monta, kuin val-
tuutettuja varsinaisissa vaaleissa on kunnassa valittava.

(Kunnallisvaalilomake n:o 2)

kunnan keskuslautakunnalle

Mukana seuraavaan valitsijayhdistyksen perustamiskirjaan viittaten anon mainitun valitsijayhdistyksen asiamiehenä, että perustamiskirjassa oleva valitsijayhdistyksen ehdokaslista julkaistaisiin ja otettaisiin tulevaisuudessa kunnallisvaaleissa käytettävään vaalilippuun.

Vakuutan samalla, että valitsijayhdistyksen perustamiskirjan allekirjoittajat ovat kuntamme vaalioikeutettuja jäseniä sekä että he omakätisesti ovat allekirjoittaneet perustamiskirjan.

päivänä ..... kuuta 19 .....

(Asiamiehen nimi)

(Arvo tai ammatti sekä asuinpaikka)

(Kunnallisvaalilomake n:o 3)

VAALILIITTOPÄÄTÖS JA -SOPIMUS

Edustamiemme valitsijayhdistysten valtuuttamina täten päätämme vaaliliittoon yhtymisestä ja sovimme, että valitsijayhdistykset n:o .....

..... ja .....

muodostavat ..... kunnassa .....

päivänä joulukuuta 19... toimitettavissa kunnallisvaaleissa kunnallisen vaalilain 10 §:n edellyttämän vaaliliiton.

Vaaliliiton asiamieheksi valtuutetaan täten valitsijayhdistyksen n:o .....

asiamies ..... ja hänen

varamieheksi valitsijayhdistyksen n:o ... asiamies .....

Vaaliliiton otsakkeeksi ehdotamme: .....

....., *) ..... p:nä ..... kuuta 19 .....

**) .....

Valitsijayhdistyksen n:o .....
valtuutettu ja asiamies.

Valitsijayhdistyksen n:o .....
valtuutettu ja asiamies.

Valitsijayhdistyksen n:o .....
valtuutettu ja asiamies.

Valitsijayhdistyksen n:o .....
valtuutettu ja asiamies.

*) Koska keskuslautakunta tarkastaa hakemukset ja ehdokaslistat sekä varustaa ne järjestysnumeroilla kokouksessaan 27/10, on tämä vaaliliittosopimus päivättävä mainitun kokouksen jälkeen.

**) Merkitään asiamiehen ammatti tai toimi.

HINTA 5 MK.

Tilattavissa os. SNKL:n naisedustuskomitea, Helsinki, Annank. 29.
(Lähetetään postivapaasti.)

Helsingin Uusi Kirjapaino Osakeyhtiö.